

ובכן שיר השירים <אשר לשלמה>

לשלמה אישר יונתי [בנואי]
 כולך יפה לעין כל רואי
 בעשרה מקומות כלה תקראי
 אתי מלכנון כלה אתי מלכנון תבואי 185

פזמ' שיר השירים
 אמרה ישרים
 סדרה פשרים
 סלסלה משוררים 190
 בעשרים וארבעה ספרים
 ובששה סדרים
 פזמ'

תבואי גן כלילת יופי להתפללה
 ליבבתיני אחותי כלה גנוניך להכלילה
 דברות עשרה כקבלת נאמר לך בגילה 195
 מה יפו דודיך אחותי כלה
 פזמ'

כלה הדורה ומהוללה
 נופת תטופנה שפתותיך להתהללה
 ובשמונת ימי מילה את מהוללה
 גן נעול אחותי כלה 200
 פזמ'

183. לשלמה: כמו: שלמה, והוא הקב"ה (ראה לעיל, טור 159). אישר: אמר אשריך, הילל, וראה
 שה"ש ו, ט. יונתי: כנסת ישראל. בנואי: בזכות יופיה. / 185. בעשרה וכו': על פי שהש"ר ד, כא
 "בעשרה מקומות נקראו ישראל כלה". / 187. שיר השירים: כינוי לתורה. / 193. גן: כמו:
 לגן. כלילת יופי: כינוי לכנסת ישראל, שאליה פונה הקב"ה. להתכללה: להתייפות. / 194.
 ליבבתיני: משכת את לבי. גנוניך: חופתך, בריתי איתך. להכלילה: להשלים. / 195. כקיבלת:
 כאשר קיבלת. / 199. ובשמונת וכו': ראה שהש"ר א, סב "הנך יפה רעיתי הנך יפה הנך יפה

פלה זוהרת כפרדס רמון
שלחיה זמן שלחים דוכרים בארמון
חמאה ודבש וחלב יין נאפרסמון
וגם גרד וכרכום קנה וקינמון
פזמ'

205 וק' טועמת בבוא קץ וזמן
מעין גנים טוב להם מזמן
יאמר לעשר גליות להחזירך למקומן
עורי צפון ובואי תימן
פזמ'

210 תימן פאתי לגני פכא אלוה ודתו הפק
פן עוד יפק לפתוח שנים עשר שערים עליהם להתרפק
אני ישינה ולפי ער קול דודי דופק
פזמ'

215 דופק פשטתי מבוא השער אותו לבחור
מענית חורשי מבפנים ומאחור
נסים עשנה יעש כעש לי בשיחור
דודי שלח ידו מן החור
פזמ'

במצוות [...] הנך יפה במילה". / 201. כפרדס רמון: על פי לשון הפסוק בשה"ש ד, יג. / 202. שלחיה: כמו שליחיה, שליחי ציבור שלך. זמן: בזמן. שלחים: צ"ל כנראה שמנים, וזו מטפורה לדברי תפילה שהם אומרים, השווה שהש"ר א, כ "לריח שמניך טובים ר' ינאי בריה דר' שמעון כל השירים שאמרו לפניך האבות ריחות היו אבל אנו שמן תורק שמך [...]". בארמון: בבתי כנסיות / 203–204. חמאה וכו': מטפורות המתארות את תפילתם. / 205. קנמון: מטפורה לדבר מהנה. טועמת: תהיי טועמת. / 207. לעשר גליות: לעשרת השבטים שבגלות. להחזירך: צ"ל: להחזירך. / 209. תימן כבא אלה: כשם שנגלה הקב"ה על הר סיני, הכינוי תימן על פי חב"ג, ג. דתו: ותורתו. הפק: הפיק, נתן. לישראל. / 210. באתי לגני וכו': כן עוד יאמר ("יפק"): "באתי לגני". / 211. שנים עשר שערים: שנים עשר ירושלים הנקראים על שם י"ב השבטים, על פי יח' מח, לא–לד. / 212. אני ישינה וכו': כל הטור כינוי לישראל. / 213. אותו: נראה לי לתקן: אותי. / 214. פשטתי: הסרתי מעלי. מענית חורשי: עול הנוגשים בי, והלשון על פי תה' קכט, ג. מבפנים ומאחור: מכל עבר. / 215. נסים עשנה: עשר המכות, וראה המצוטט מאדר"ן בפירוש לטור 77. כעש: כשם שעשה. בשיחור: במצרים, המכונה שיחור על שם הנילוס. / 216. דודי וכו': בא לגאול אותי. / 217. החור: מן החור, ממקום שבו אני שוכה

החור סְקִרְתִּי בְּתַנִּים יָאֹר כְּנַתְגָּבֶר
קִמְתִּי סְגוּרִי לַפְתּוֹחַ וְהַפָּח נִשְׁבֵּר
עַל שַׁעְרֵי בְּדָפְקוֹ אֹתִי לְהִתְחַבֵּר
פְּתַחְתִּי אֲנִי לְדוּדֵי לִי וְדוּדֵי חֶמֶק עֶבֶר
220
פזמ'

עֶבֶר פָּסַח עָלַי מִשְׁמֵי שָׁמַיִם
מִצְאוֹנִי פֹּרְכִים בְּכָל עֵת וּדְחָפָם לְאַחֲזִירִים
צָצוּ לְשִׁמוּנָה מְאוֹת וְתִשְׁעִים לִיצִיאת מִצְרַיִם
מִלְמָרֹד בָּם סָרָה הַשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם
פזמ'

225 ירו' קָמוּ לְעֶרְעֵר וּלְהַחְרִיבָה
מֶה דוֹדָךְ קָרְאוּ לִי בְּמִרְיָה
רָגַשׁ עֶשֶׂר קֶרְנוֹת עַד יִגְדַע בְּאִיבָה
דוּדֵי צַח וְאָדוּם דָּגוּל מְרַכְבָּה
פזמ'

230 מר' שְׁנִית יִתְקַדֵּשׁ בְּאֵהָל יִפָּה עֵינַיִם
ראשו' שָׁם יִתְנַשֵּׂא בְּמִקּוֹם לֵב וְעֵינַיִם
תִּקְפּוּ לְהַקְדִּישׁ בְּכָל יוֹם פְּעֻמִּים
עֵינָיו כְּיוֹנִים עַל אֲפִיקֵי מַיִם

בגלות. סקרת: הכטתי בתקווה. בתנים יאור: בפרעה על פי יח' כט, ג. כנתגבר: כשהתחזק. / 218. והפח נשבר: והשתחררתי, על פי תה' קכד, ל. / 219. השווה טור 213. / 220. לי: מלה זו מיותרת, וראה בח"נ. / 221. עבר וכו': במצרים. / 222. מצאוני: ומאז מצאוני. פורכים: גויים המבקשים להעבידני בפרך, לשעבדני, וראה מדרש שה"ש ה, ז "מצאוני השומרים הסובכים בעיר [...] וחד אמר בשומרים שבכל דור ודור הכתוב מדבר". ודחפם לאחוריים: דחפם הכניעם. / 223. צצו וכו': בשנת 890 ליציאת מצרים נחרב בית המקדש על ידי סנחריב וגלתה יהודה, על פי סדר עולם זוטא (ראה א' נויבאוואר, סדר חכמים וקורות הימים, ב, ירושלים 1967², עמ' 70). / 224. מלמרוד וכו': ראה לעיל בפירושו לטור 68. / 226. מה דורך וכו': השווה שהש"ר ה, ה "מה דורך מדוד היפה בנשים אומות העולם אומרים לישראל מה דורך מדוד מה אלוה מאלוהות מה פטרון הוא מפטרונין". / 227. רגש: התקבצותם למלחמה נגדי, על פי תה' ב, א. עשר קרנות: הם עשרת מלכי המלכות הרביעית, על פי דנ' ז, פס' ז-ח, כ-כז. עד יגדע באיבה: עד שיכריח אותם הקב"ה. / 229. מרכבה: בעם ישראל, ואולי צריך להשלים כאילו נאמר "דגול מרכבה" והוא כינוי לקב"ה. יתקדש: הקב"ה. באוהל יפה עינים: באוהל דויד, הוא בית המקדש. / 230. במקום לב ועינים: בית המקדש, על פי מל"א ט, ג. / 231. פעמים: מכוון לקריאת שמע.

ובכן עיניו כיונים על אפיקי מים

מִים אֲדִירִים מִמֶּקֶדֶשׁ יְהוָה נִפְתָּחִים
בָּעֵת יָבוֹאוּ הָאוֹבְדִים וְהַנִּדְחִים
גְּנוּתֵיהֶם נִזְלִי בְּשָׁמַיִם מִפִּיחִים
לְחַיּוֹ כְּעֶרְוַת הַבּוֹשֵׁם מִגְדָּלוֹת מֶרְקָחִים

235

פזמ'

שִׁירוֹ בְּשִׁירַת טַעֲמוֹ
שִׁירוֹ קְרוֹאִים בְּשִׁמוֹ
צִיּוֹן וְרֵאיוֹנָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה
בְּעֶטְרָה שְׁעֵטְרָה לוֹ אִמּוֹ
בְּיוֹם חֲתוּנָתוֹ וּבְיוֹם שְׁמִיחַת לְבוֹ
שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לְשְׁלֹמֹה

240

מֶרְקָחִים דִּישׁוֹנָם בְּפִלְאֵי פִלְאִים
הַשְׁקוֹת נַחַל הַשְּׁטִיִּם הִנֵּה יָמִים בָּאִים
וְלִשְׁמוֹ נִקְוָה בְּעֶשְׂוֹתוֹ נוֹרָאִים
יָדְיוֹ גְּלִילִי זָהָב מִמֶּלְאִים

245

שִׁירוֹ בְּשִׁירַת

מְמוֹלָאִים זֹל וְשׁוֹבֵעַ חֲמוּדִים
חֹדֶשׁ בְּחֻדְשׁוֹ לַכֹּפֶר מְגֻדִים

233. מים וכו': התיאור מבוסס על החזון ביח' מז, א-יב, והשווה שמו"ר טו, כא "מוצאין אני דברים עתיד הקב"ה לחדש לעתיד לבוא [...] השנייה מוציא מים חיים מירושלים". 234. האובדים והנדחים: בני ישראל הנמצאים בגלות, על פי יש' כז, יג. 235. גנותיהם וכו': התיאור על פי יח' שם, והלשון על פי שה"ש ד, טז. 236. לחייו: פני הארץ. 237. שירו בשירת טעמו: אמרו שיר, תפילה לאלהים. 238. קרואים בשמו: ישראל. 239. בנות ציון: בני ישראל, על פי שהש"ר ג, כ "צאניה וראניה בנות ציון בנים המצוינים לי בתגלחת במילה ובציצית", או אומות העולם על פי אגדת שה"ש ג, יא (שכטר, עמ' 34) "צאו וראו כל האומות יום שמחה שעשה המלך שהשלום שלו". במלך שלמה: הקב"ה. 240. בעטרה שעטרה לו אמו: על פי שה"ש ג, יא, וראה שהש"ר ג, כא "היה מחבב יותר מדאי הקב"ה לישראל וקראן בתי [...] ולא זו מחבבן עד שקראן אחותי [...] ולא זו מחבבן עד שקראן אמי". 241. ביום חתונתו וכו': המשך הפסוק, וכאן כנראה על פי אגדת שה"ש ג, יא (שכטר, עמ' 35) "ד"א ביום חתונתו אילו ימי המשיח שנמשל הקב"ה לחתן [...] וביום שמחת לבו כבינין בית המקדש". שיר השירים אשר לשלמה: באותו יום שירו את הנפלא שבשירים לקב"ה. 242. מרקחים וכו': מרקחים אשר דישונם נפלא, והוא כינוי לשפע ברכות. 243. השקות נחל השטים: על פי יואל ד, יח. 244. ולשמו וכו': על פי יש' סד, ב. 245. ידיו וכו': מדבר בידי הקב"ה. 246. ממולאים: מדבר בעצי הגן שלעתיד לבוא. זול ושובע: שפע פירות. 247. חודש וכו': על פי לשון הפסוק ביח' מז, יב, ובמקום לכפר צ"ל

טִיעַתֶּם לְמֶאֱכָל וּלְתְרוּפָה יְקָדִים
שׁוֹקִיו עֲמוּדֵי שֵׁשׁ מִיּוֹסָדִים
שִׁירו בְּשִׁירַת

250 מִיּוֹסָדִים יִהְיוּ בְּסִפְרֵי חֲמוּדִים
כְּמוֹהֶם עַל שְׁלֹשָׁה הָרִים עֲמוּדִים
לְהִנָּעִים בָּם אֲמָרִי נְחֻמָּדִים
חֲכוּ מִמַּתְקִים וְכָלוּ מִחֲמָדִים
שִׁירו בְּשִׁירַת

255 מִחֲמָדִים מִהֵר חֲמַר מִפִּוֶּרֶשִׁים
נִצַּח יִתְחַדְּשׁוּ עִם שְׁשָׁה הַמַּתְחַדְּשִׁים
סֵלָה יַעוֹר מִלֶּכֶף מִמַּעוֹן תִּרְשִׁישִׁים
אָנָּה הִלֵּךְ דֹּדְךָ הִיפָּה בְּנָשִׁים
שִׁירו בְּשִׁירַת

260 בְּנָשִׁים עֲכוּרָה תִּרְאִי מַלְכוּת מְכַרְסִם
פָּרָא מִלְּאָכּוּל עֵצָה פִּי יִחְסֵם
צִיּוֹן תֹּאמַר רֹב שְׁלוֹמָה לְהֵשֵׁם
דּוֹדִי יֵרֵד לִגְנוֹ לַעֲרוּגַת הַבּוֹשֶׂם
שִׁירו בְּשִׁירַת

לבכר, וראה בח"נ. / 248. טיעתם וכו': על פי המשך הפסוק שם. / 249. שוקיו וכו': כינוי לקב"ה, והוא שיטע את הגנים. / 250. מיוסדים יהיו: מדבר על ירושלים לעתיד לבוא ועל בית המקדש בפרט. בספירים: ראה על כך לעיל, טור 174. / 251. כמזהם: אולי יש להעדיף את הנוסח: כמו הם, כאילו הם ומכוון לבית המקדש. על שלושה הרים עומדים: על פי פסדר"כ קומי אורי ד (מנדלבוים, עמ' 321) "עתיד הק' להביא סיני ותבור וכרמל ולבנות בית המקדש על גביהם". / 252. בם: בשלושת ההרים ר"ל בבית המקדש. / 253. חכו וכו': למי שחיכו ממתקים, כלומר לקב"ה. / 254. מחמדים: התורה. מהר חמר: צ"ל: חמר, ראה ח"נ מהר סיני, והכינור על פי תה' סח, יז, וראה שם בתרגום. מפורשים: שנאמר שם. / 255. נצח וכו': התורה תתחדש עם ששת הדברים העתידיים להתחדש לעתיד לבוא, על פי פסדר"כ שוש אשיש ה (מנדלבוים, עמ' 331) "א"ר לוי ששה דברים עתיד הב"ה לחדש לעתיד לבוא ואלו הן שמים וארץ ולב ורוח ושמר של משיח ושמה של ירושלים". / 258. בנשים עכורה: כנסת ישראל שהיא העכורה בנשים, משום שהקניטוה אומות העולם. תראי: תזכי לראות. מלכות מכרסם: את כינונה של מלכות הנוצרים, הכינוי מכרסם על פי תה' פ, יד. / 259. פרא: המוסלמים, על פי בר' טז, יב. מלאכול: וכו': יימנע מהם להמשיך לנגוש, לרדות, בנוצרים, לטורים 258–259 ראה לעיל במבוא. / 260. תאמר: הנושא: הקב"ה. רוב שלומה להשם: לשים לציון שלום. / 261. לערוגת: בנוסח הפנים

הבושם קנה בשמיו יפח באהלי
רעות בגנים לבנות היכלי
שושנים ללקוט בכיאת חכלילי
אני לדודי ודודי לי

265

שירו בשירת

לי תקנה נתן בעליצה
תנחומיך אכפיל פי עונך נרצה
תחת היתוך שנואה עזובה ופרוצה
יפה את רעיתי פתרצה
שירו בשירת

ובכן יפה את רעייתי כתרצה

27

קתרצה אמר לי דודי 270
המגדל כבודי
בקריית מועדי
בלי לשכון בחמודי
בעין מחמדי
הסיבי עיניך מנגדי 275

מנגדי גולים
גוים ערלים
כבודך מזילים

מנוקד לערוגת, וכתוב לערוגת גם בכתב יד ט.מ. / 262. הבושם: מטפורה לגאולה. / 263. רעות בגנים: המשך הפסוק משיר השירים, וכאן מטפורה לגאולה. / 264. שושנים ללקוט: המשך הפסוק משיר השירים, וכאן מטפורה לגאולה. בביאת חכלילי: בביאת משיח בן דוד, והכינוי על שם שערו האדמוני של דוד, ואפשר גם בשיבת בני יהודה לציון, וכינוים חכלילי על פי בר' מט, יב. / 267. תנחומיך וכו': על פי יש' מ, א-ב. / 268. תחת וכו': על פי יש' ס, טו.

272. בקריית מועדי: ירושלים, על פי יש' לג, כ. / 273. בלי לשכון: כאשר אינך שוכנת. בחמודי: בציון. / 274. בעין מחמדי: סמיכות הפוכה, ומחמד עיניהם של ישראל הוא בית המקדש על פי יח' כד, כא. / 275. הסבי עיניך מנגדי: איני יכול לשאת את מבטך המיוסר כשאת בגלות, וראה שהש"ר ו, יא "הסבי עיניך ר' עזריה בשם ר' יהודה בר' סימון למלך שכעס על מטרונה ורחפה והוציאה מפלטין מה עשתה הלכה וצמצמה פניה אחר העמוד חרץ לפלטין, לכשעבר המלך אמר המלך העבירה מנגד פני שאיני יכול לסבול" וכו'. / 276. מנגדי גולים: ישראל גולים מן הקב"ה השוכן כביכול בציון, ואפשר גם: גולים, לשון פנייה, מנגדי (למולי) גויים ערלים כבודך מזילים וכו'. / 277. גוים ערלים: הצירוף על פי יר' ט, כה. / 278. כבודך מזילים: על פי איכה א,

דרכיך במסלולים
ימלאו חיילים
שיניך כעדר הרחלים

280

הרחלים
המיתך
ישאו להעלותך
ובצבים שבותך
ובכפרות גלותך
לישבך בקריתך
כפלח הרמון רקתך

285

רקתך
זו הלכות
ששה מערכות
ששים מסכות
חשבון ערוכת
עיניך בריכות
ששים הפה מלכות

290

מלכות
טיעמתי
ועלמות רקמתי
באין מספר רוממתי
ידעתי בחקמתי
במדרש איומתי
אחת היא יונתי תמתי

295

ח. / 279. דרכיך במסלולים: הדרכים לציון, על פי יש' לה, ח. / 280. חיילים: שבי ציון. / 281. כעדר הרחלים: השווה להלן, טורים 324–325. / 282. הרחלים: כינוי לבני העם. המיתך: תפילתך. / 283. להעלותך: לגאלך. / 284. ובצבים: מין עגלה, על פי יש' סו, כ. / 285. גלותך: ישובו בניך הגולים. / 289. מערכות: סדרי המשנה. / 290. ששים מסכות: מסכות המשנה, ראה שהש"ר ו, יד "ששים המה מלכות אלו ששים מסכות של הלכות", וראה גם י"ע אפשטיין, מבוא לנוסח המשנה, ירושלים ותל אביב תשכ"ד², עמ' 982–983. / 291. חשבון: מלשון מחשבה, עיון, והוא על פי לשון הפסוק "עיניך בריכות בחשבון". ערוכת: צ"ל: עורכות. / 292. עיניך: החכמים שבך, ראה שהש"ר ז, ט "עיניך אלו סנהדרין שהם עינים לעדה". / 294. מלכות: מסכות המשנה. טיעמתי: הטעמתי, נתתי. / 295. ועלמות: התוספות למשנה, הגמרא, על פי שהש"ר ו, יד "ועלמות אין מספר אין קץ לתוספות". רקמתי: גרמתי שיירקמו, שיווצרו. / 296. באין מספר: ראה בפירוש לטור הקודם. / 297. ידעתי: הודעתי, לימדתי. בחקמתי: את תורתי. / 298. במדרש: בבתי המדרש. איומתי: כנסת ישראל, על פי

300	תַּמְתִּי	פֹּחָה יוֹגֵבֶר וְלֹא כְשַׁעְבֶּר כִּי יִשְׁעָה יסופר לְעַד תַּחֲוֹבֶר בְּמֶן וּפִיסַת בֶּר מִי זֹאת עֲלָה מִן הַמְדַּבֵּר
305		
	הַמְדַּבֵּר	מִכָּל קְצוֹת יִרְעַשׁ בְּכָל יְצִיאוֹת מִקּוֹל קוֹרָא בָאוֹת מִנְתִּיבוֹת לִהְנָאוֹת דְּרָכִים לִהְרָאוֹת אֶל גִּינַת אֲגוֹז יִרְדְּתִי לִרְאוֹת
310		
	לִרְאוֹת	סֵפֶר חֲזִיוֹנוֹת הַחֲתַמְתַּנִּי חִידוֹת דְּנִיָּאל בְּהַעֲמִיתַנִּי וְקָצִי הָעֶלְמַתַּנִּי עֵידָה הַחֲכַמְתַּנִּי וְרוֹז הַנְּעַמְתַּנִּי וְלֹא יִדְעַתִּי נַפְשִׁי שְׁמַתַּנִּי
315		
	שְׁמַתַּנִּי	פִּיפִיּוֹת חֶרֶב לְהַמִּית טְפוּלֵי עָלִי תַרְמִית לְבָקָרִים אֲצַמִּית צִבְאֵי לְהַעֲמִית
320		

שה"ש ו, פס' ד, י. / 301. ולא כשעבר: ולא כפי שהיה מצבה בעבר, בגלות. / 302. יסופר: כנראה צ"ל: יסובר, יתממש כמקוה. / 303. תחובר: תהיה סמוכה, קשורה. / 304. במן ופיסת בר: על פי תה' עב, טז. / 305. מי זאת עולה מן המדבר: כנסת ישראל. / 308. מקול קורא באות: מן הקול המבשר את הגאולה, ראה יש' מ, ג ותה' סה, ט. / 309. מנתיבות: צ"ל: נתיבות, והכוונה לדרכים במדבר. להנאות: לייפות. / 310. להראות: להראות לבני ישראל את הדרך לציון. / 311. אל גינת אגוז: אל עם ישראל, על פי שהש"ר ו, יז "אל גנת אגוז א"ר יהושע בר לוי נמשלו ישראל באגוז", ואפשר גם: אל ארץ ישראל. / 312. ספר חזיונות: לדעת את קץ הגאולה. החתמתני: חתמת בפני. / 313. חידות וכו': כשהעמיד דניאל לפני את חידותיו. / 315. עידה: אבל את התורה, הפייטן גוזר צורת יחיד מן הצורה "עדות" המופיעה במקרא. החכמתני. לימדת אותי. / 316. ורז: סוד הגאולה. / 317. ולא ידעתי נפשי שמתני: הטלת בי מבוכה. / 318. שמתני: נתת בידי. פיפיות חרב: חרב פיפיות בסמיכות הפוכה, ראה תה' קמט, ו-ז. / 319. טפולי: צ"ל טופלי, וכל הטור הוא כינוי לגויים. / 321. צבאי: נפוצות.

מרוח צפונית לדרומית
שוכי שוכי השולמית

השולמית קבצי חיילים
325 כעדר הרחלים
ממזרח וממערב מחויילים
רבים ועולים
לדגליך עולים
מה יפו פעמיך בנעלים

330 בנעלים שיבולת הנהר
להדריכך תונהר
ושפר פשהר
תוארך יונהר
שחקים עת יזהר
335 שררך אגן הסהר

ח ונעריצך אלהינו

אגן הסהר יבהיק נירות משופרים
אל יח[סר] המזג מחשבונות סופרים
אכל יהיו פכו[כ]בים סופרים

להעמית: לקבץ. / 322. מרוח צפונית לדרומית: מכל קצות הארץ. / 324–325. השולמית: כנסת ישראל, והשווה טורים אלה לטורים 280–281. / 328. לדגליך: צ"ל לרגליך, והם החגים שבהם עלו לרגל לירושלים, וראה אגדת שה"ש ז, ב (שכטר, עמ' 42) "מה יפו פעמיך בנעלים בתנדיב [...] אימתי כשהיו ישראל נאות כשהיו עולים לרגל בירושלם בזמני המועדות", והשווה שהש"ר ז, ג. / 330. טור זה והטור הבא הם על פי יש' יא טו. בנעלים: כדי שתוכלי לעבור את הנהר בנעליך, כלומר בהולכת ברגל. שבולת הנהר: זרמו העז של הנהר. / 331. להדריכך: כדי שתוכלי לדרוך בו. תונהר: תואר, או תופרד לנהרות קטנים, על פי התיאור בישעיה, שם. / 334. שחקים וכו': כמו: כשחקים על פי דנ' יב, ג. / 335. שררך: החכמים שבך, ראה שהש"ר ז, ו "שררך אלו סנהדרין", והוא על פי הפסוק מדניאל שהחכמים יזירו כזהר הרקיע.

336. אגן הסהר: בית המקדש, על פי לק"ט לשה"ש ז, ג "זה בית המקדש שהוא בטבורו של ארץ ישראל". יבהיק נירות משופרים: יבהיק מן הנרות המשופרים, הנאים, שיודלקו בו לאחר שייגאל ישראל, ראה פסדר"כ קומי אורי ה (מנדלבוים, עמ' 322) "א"ר חנינה חלונות היו בבית המקדש ומהם היתה אורה יוצאת לעולם". / 337. אל יחסר המזג: אל יתמעט המספר. מחשבונות סופרים: מן הסופרים בחשבונות, ורומז לגאולה שלעתיד לבוא. / 338. אכל יהיו: מוסב על בני

אֲשֶׁר לֹא נִמְנִים וְלֹא נִסְפָּרִים
 אֵיֶה שׁוֹקְלִים וְאֵיֶה סוֹפָרִים 340
 לְשִׁקּוֹל וְלִסְפּוֹר זָרַע לֹא סְפוּרִים
 וְהֵם בְּמַעוֹתַי יִם רַבִּים וּפְרִים
 עַד יַעֲמְדוּ בְּמַעוֹן אֲרִיּוֹת וּבְמַרְעָה כְּפִירִים
 יִהְיוּ נָא שְׁנֵי שְׂדֵיךָ כְּשְׁנֵי עֲפָרִים

לַחֲכוֹת 345 עֲפָרִים תֶּאֱמִי צְבִיָּה
 בְּיוֹם נִשְׁקַן לְרֹאשִׁי לְסִכּוֹת
 גִּאֲוֹן מַלְכֵי אֶרֶץ לְדַכּוֹת
 בְּדַמּוֹת חֲצִים נִגְעִים וּמִכּוֹת
 אֲשֶׁר הָיוּ מוֹכּוֹת 350
 וְלֹעֲטֵי מִצּוֹת וּמְרוֹרִים לְזַכּוֹת
 תַּחַת מִירוֹר חֲיֵיהֶם יִמָּצְאוּ אֲרוֹכּוֹת
 [בְּ]חֶג הַמִּצּוֹת וּבְחֶג הַשְּׁבוּעוֹת וּבְ[חֶג הַסּוּ]כּוֹת
 וַיַּעֲלֵוּ וַיִּרְאוּ לַתַּחַת לְרֹאשׁ[שׁ] בְּרִכּוֹת
 צוֹאֲרֶךְ כְּמַגְדֵּל הַשֵּׁן עֵינֶיךָ בְּרִכּוֹת

לַתַּחַת סִימֶן 355 בְּרִכּוֹת בְּחֶשְׁבּוֹן
 קֶץ וְרִגְעַת וַעֲת וְזִמָּן
 מוֹעֵד מוֹעֲדִים נִחְצִי מוֹעֵד לְהַחֲפִימָן
 עַד עֲדָנִין וּפְלֶג עֵידֶן לְהַסְפִּימָן
 כִּי בְּמוֹעֵד זֶה יַחֲיֶשׁ שִׁילּוֹמָן
 וּבְעֵידֶן זֶה יִכְלֶה סִימָן 360
 וּבְיוֹם זֶה מְכַל יָמִים לְהַתְּ[ימָן]

ישראל. / 339. אשר לא וכו': על פי מל"א ג, ח. / 340. איה וכו': על פי יש' לג, יח. / 342. כמעוֹתֵי ים: כמעֵי הים, והכוונה לדגים, על פי יש' מח, יט. / 343. במעוֹן אריות ובמרעה כפִּירִים: כינויים לירושלים, הצירופים על פי נחום ב, יב. / 344. שני שדיך: רומז כנראה למשיח בן דויד ומשיח בן יוסף (ראה בתרגום לשה"ש ו, ד). / 345. עפִּירִים וכו': לחכות לשני המשיחים. / 346. ביום נשק: ביום מלחמה. לסכות: להגן עלי (הנושא: המשיחים), הטור על פי תה' קמ, ח. / 347. גאון מלכי ארץ לדכות: לנצח במלחמה. / 349. אשר היו מוכות: שהוכו בהם המצרים. / 350. לועֲטֵי מצות ומרורים: כינוי לישראל. / 351. מירור חייהם: סבלם בגלות, על פי שמ' א, יד. ארוכות: מרפא. / 352–353. שני הטורים על פי דב' טז, טז. לראש ברכות: את ראשית הברכה שנתברכה אדמתם, ראשית יכולם. / 354. צוארך מגדל השן: בצוארך, כלומר בבית המקדש, ראה שהש"ר ד, יא "כמגדל דוד צוארך זה בית המקדש". / 355. ברכות בחשבון: כמו: לברכות, והוא כינוי לישראל. לתת סימן: לגלות את מועד הגאולה. / 357. מועד וכו': הוא מועד הגאולה על פי דנ' יב, ז. להחכימן: להסביר להם. / 358. עד עדנין וכו': צ"ל: עידן עידנין, ואף הוא מועד הגאולה כנ"ל על פי דנ' ז, כה. להסכימן: כמו להחכימן. / 360. ובעידן זה: ובכורא זמן הגאולה. יכלה סימן: יממש את הסימן, יגשים את הגאולה. / 361. מכל

יצמח איש צמח המזמן
וכי יבוא לראש הפרמל יהי מיומן
ראשף עליך בפרמל ודלת ראשף בארגמן

365 [ב]ארגמן יופרש מ[ס]ף לחוגים
פדתות אש[ר] בשיר השירים נוהגים
ש[נ]יר אש[ר] בו שבח והכל [בו] הוגים
ואין בו גנאי ו[...]. סיגים
ולבב נמהרים בו יבין [..]גים
370 ודכרי [צ]חות בו תומהר לשון עילגים
בו רמזים ארבעת פלגים
נהרי נחלי דבש וחמאה מפלגים
ושם יאמר לך בעינוגים
מה יפית ומה נעמ[ת] אהבה בתענוגים

375 בתענוגים תתעלס באהבת כלולות
בקול חתנים וקול כלות
ולא יהיה בכנותך עקרות ומשפלות
ולא יאמר לך עוד שכולות
כי כחשוב תבנית היכלות
380 יהיו דומים ביופי מכלולות
כי תחת עץ חיים הם מכלולות
בראשי סנהדריות המשכילות
בכל חכמה ומדע לפרש יכולות
זאת קומתך דמתה לתמר ושדיך לאשכולות

ימים להתימן: שיוזמן, ייבחר, מכל הימים שתבוא בו הגאולה. / 362. יצמח איש צמח: יבוא המשיח, על פי זכ' ו, יב. / 363. וכי יבוא: וכאשר יבוא. לראש הכרמל: כנראה לכנסת ישראל, והכינור מקודו בפסוק הסיימת המקראית. / 365. מסך: חופה, סוכה, וראה יש' ד, ה-ו. לחוגים: לישראל שיבואו לחוג בציון. / 366. כדתות... נוהגים: כמו שנאמר (בחזיונות הגאולה) במקרא (=שיר השירים). / 367. שיר וכו': משבח את התורה. / 368. יש להשלים "ונצרך מסיגים" או בדומה לכך. / 369-370. על פי יש' לב, ד. / 371. ארבעת פלגים: ארבעת הנהרות היוצאים מגן עדן, ורומז כאן לשכרם של ישראל לעתיד לבוא (בגן עדן). / 372. נהרי וכו': מתאר את טיב הפלגים, והלשון על פי איוב כ, יז. מפלגים: נובעים. / 377. ולא יהיה וכו': על פי שמ' כג, כו. / 378. ולא יאמר וכו': ולא תתבשר עוד על שכול. / 379. כחשוב תבנית היכלות: על פי תה' קמד, יב. / 380. יהיו דומים: מתאר את ישראל. כיופי מכלולות: ביופיים המרהיב. / 384. זאת קומתך: מכון לראשי הסנהדריות המשכילות שהם הדרה של

385	לֹא־שָׁכֹלֹת	כָּאֲשָׁכֹל הַכּוֹפֵר יֹאמֶר קוּמוּ כִּי קֵץ זֶה נִגְמַר עָלוּ אֶל מְקוֹם הַמְּשׁוֹמֵר וְשֵׁם נִעְלָה בְּזִמְרָה כְּשִׁנְאֵנִי פְקוּדֵי מִשְׁמֵר שְׁלוֹשׁ קְרוֹשׁוֹת לֹמֵר	390
		ק ק ק [...] אִמֵּר לְהַעֲרִיץ לְהַקְדִּישׁ כְּזֶה אֶל [ו] הַ קָּרָא וְאָמֵר כ"כ וקרא ק ק ק	
ט ¹	כְּבוֹדוֹ	אֶרֶץ תְּמָלָא לְרוֹמָם וּלְעֵלָה אֲמַרְתִּי אֶעֱלֶה	395
	אֵע'	נְהַר הַטּוֹב לְהוֹדוֹת לִי כִּי טוֹב וְחִיכֶךָ כִּי־יֵין הַטּוֹב	
	ט'	גָּמַר בְּעֵדִי כֵּן אֹמֵר בְּעוֹדִי אֲנִי לְדוֹדִי	400
	לְדו'	דְּוִרֵי דוֹרוֹת [א] וְדָה לְצוּד צִיד נִפְשֵׁי צוֹדָה [ל] כָּה דוֹדִי נִצָּא הַשָּׂדֶה	

ישראל. / 385. לאשכולות: לבני ישראל. כאשכול הכופר: מי שמדומה באשכול הכופר, והוא הקב"ה. / 387. מקום המשומר: ציון. / 389. כשנאני: כמו המלאכים. פקודי משמר: המופקדים על משמר כסא הכבוד. / 392. כזה אל זה וכו': רומז לפסוק הראשון של הקדושה (יש' ו, ג).

393. כבודו וכו': על פי חב' ב, יד. / 394. ולעלה: ולגדל, ולשבח. / 396. בהר הטוב: כינוי להר הבית, הצירוף על פי דב' ג, כה. / 398. וחייך: מטונימיה לדברי השבח שהוגה כנסת ישראל לקב"ה. / 399. טוב: צ"ל: הטוב, והוא הקב"ה. גמר בעדי: גמל לי, עשה לי חסד, על פי תה' קלח, ח. / 400. כן אומר בעודי: כך עוד אזכה לומר, על פי תה' קד, לג. / 403. לצוד וכו':

405 הש' הַצְמִיחַ [וְ] כֵן יִזְמְרוּ
כְּחִיָּה וְאוֹפֶן וְאֵשׁ יִזְמְרוּ
[לְ]עֹמֶתָם בְּרוּךְ יֹאמְרוּ
לְעֹמֶתָם

ט² מְמָקוֹמוֹ וְיִדְּי זֹכֵר בְּרַחֲמִים
[.] פּוֹקִי בְּנַעֲיִמִים
נִשְׁפִּימָה לְכַרְמִים 410

[לְ]כַרְמִים זְמִירוֹת הַפְּרִיחַ
וְהַגְּפָנִים [ס'] מְדַר לְהַרִיחַ
הַדּוֹדָאִים נִתְּנוּ רִיחַ

[ר]יח חֲנִיטִיָּהֶם הִירִיחַ לִי
כִּי לִישַׁעַךְ [קִי]יִתִּי אֵילִי
מִי יִתְּנֶךָ כָּאֵחַ לִי 415

לִי [ט']כֶּסֶּס פֶּלְאִיךָ
כְּנִמְתָּה אֶל בֵּית [מ']בּוֹאִיךָ
אֶנְהַגֶּךָ אֲבִיאֶךָ

420 אבִי' [י']ם תִּפְקֹד שׁוֹמְרִים
וְתִתִּיחַד מִפִּי מְזַמְרִים

הַדּוֹדָאִים

הקב"ה דואג לפרנסתה של כנסת ישראל (=לציד נפשה), והלשון על פי שמ"א כד, יא. / 405.
השדה הצמיח: כינוי לגאולה. וכן יזמרו: ואז יזמרו לקב"ה. / 406. ואש: מלאך, על פי תה' קד, ד,
ובשני כתבי־היד האחרים נכתב "וכרוב ואופן" והם שמות שכיחים יותר למלאכים. / 407.
[לְ]עֹמֶתָם וכו': לשון הגשר המעביר לפסוק השני של הקדשה (יח' ג, יב).

408. ממקומו וכו': הנושא הוא הקב"ה. / 409. [] פוקי בנעימים: ניתן להשלים "רפוקי
בנעימים" והוא כינוי לישראל על פי שה"ש ח, ה, וניתן לקבל גם את הנוסח בכתב־יד ד "פקודים
בנעימים" ואף הוא כינוי לישראל. / 411. לכרמים וכו': צ"ל: זמורות, ופירוש הטור: הבא את
הגאולה. / 412. והגפנים וכו': על פי שה"ש ב, יג. / 414. חניטיהם: פירותיהם. היריח לי:
עשה שאריח אותו, ובלשון פשט: שאזכה לראות את הגאולה. / 415. כי לישעך וכו': הלשון
בכתב־יד ד קרובה יותר ללשון הפסוק בבר' מט, יח. / 417. טכס: סדר, יפה. / 418. כנמתה:
כפי שאמרת, הבטחת, לי. בית מבואיך: בית המקדש. / 420. אביאך וכו': המשך הבטחתו של

פַּעֲמִים אֶהְבֶּה אוֹמְרִים
פַּעֲמִים

ט ³	אָחַד	לֹונן בֵּית מִקְדָּשִׁי כְּנַמְתִּי בְּפִרוּשִׁי שְׁמָאלוֹ תַחַת לְרֹאשִׁי	425
	רֹא'	לְהָרִים בְּרִבַּת בְּנוֹת בְּצֶדֶק אֲרִבֵּעַ שְׁבוּעוֹת מוֹכְנוֹת בְּסוֹף הַשְּׁבַעַתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת	
	בְּנוֹת	מִרְחָ[ם] מִשְׁחָר עִם אֲשֶׁר נִבְחָר מִי זֹאת הַנִּשְׁקָפָה כְּמוֹ שְׁחָר	430
	שְׁחָר	נוֹג[ה] בְּאֶשְׁנִפִּיךְ לְהִרְאִיהוּ לְעַם עוֹז לוֹ [בְּךָ] שִׁימְנִי כַחַתָּם עַל לִפְיךְ	
	עַל לֵב'	שִׁים לְכֻמָּהִים לְהַשְׁמִיעַם מִשְׁמֵי גְבוּהִים לְהִיּוֹת לְכֶם לֵאלֹהִים	435

הקב"ה: כל המפורט לעיל יתקיים ביום שבו תפקוד שומרים (על פי יש' סב, ו). / 422. פעמים וכו': לשון הגשר המעביר לפסוק השלישי של הקדושה (דב' ו, ד).

423. אחד: הקב"ה. כותן וכו': על פי שמ' טו, יז. / 424. כנמתי: כפי שאמרתי. בפירושי: בדברים מפורשים. / 426. ראשי להרים: להתנשא. ברבת בנות: כנראה על בנות רבות, והן אומות העולם. / 427. בצדק: בזכות שקיימתי. ארבע שבועות מוכנות: הן השבועות שלא למרוד במלכיות וכו', ראה בפירוש לטור 68. / 428. בסוף וכו': כשתסתיים התקופה שלגביה חלה ההשבעה, כלומר כשתתגשם הגאולה. / 429. בנות מרחם משחר: כינוי לישראל, בניו של אברהם המכונה "מרחם משחר" בבר' ר לט, ח (תיאודור-אלבק, עמ' 370) "מרחם משחר (תה' קי, ג) מרחמו של עולם שיחרתיך". / 432. שחר: הגאולה. נוגה באשנבך: ממשמת ובאה. / 433. להראיהו: להראותו. עוז לו בך: על פי תה' פד, ו. / 435. על לבך וכו': שים לבך לכמהים אליך. / 437. להיות וכו': לשון הפסוק הרביעי של הקדושה.

השלמת קרובה	לדור נדור	עוזך נהלל קדוש עתידיים המפכים פרים גדוש עם אחים תשב בלי היות מדוש במקדשך אז נקדישך קדוש / האל הקדוש ב' האל הקד'	מים אחות	440
		אתה בחרתנו וג'		
	הקדוש	פינת ראש לזכור פרוצה טירת כסף לרבור צללו שערי לאכוד	אם אני חומה	445
		עד תרצינו מלך הכבוד / שאותך ביראה נעבוד ב' המחזיר		
	מימי קדם כרם כרמי	קנינוך צופה עתידות קרן בן שמן בראש אריאל לפדות רצוף באהבתך כי בו עבשו פרודות עד תטיבנו ונודך בתודות / הטוב לך להודות ב' הטוב		
		כהנים		
	להודות היושבת ברח דודי	שמן אדון השלום שוממה שלח לה קח אדרתו ויגלו אל תיגש הלום תישכנו בנה שלום / עושה השלום ב' המברך את עמו בשלום	450	

439. מים עתידיים המפכים: המים שיפכו לעתיד לבוא, והתמונה על פי יח' מז, א-יב, והשווה טור 233. פרים: עצי הפרי שיעלו על גדות המים, ראה יח' שם, ולעיל טורים 235, 246-248. גדוש: עשה שיהיה בגודש, בשפע. / 440. אחות: כנסת ישראל. עם אחים: בין הגויים. תשב: לעתיד לבוא. בלי היות למדוש: בלי שירמסוה, בלי שירדו בה. / 442. הקדוש: צ"ל: "קודש", ראה לעיל במבוא. פינת ראש: סמיכות הפוכה: ראש פינה, על פי תה' קיח, כב, והוא כינוי לבית המקדש. לזכור: להעניק. / 443. אם פרוצה: אם נפרצה, נחרבה. טירת כסף: בית המקדש. לרבור: הקב"ה ירבדנה, יבנה אותה, ראה לעיל, טורים 151-152. / 444. צללו שערי: שקעו שערי, והוא תיאור ציון בהווה, והלשון על פי נח' יג, יט. / 447. כרם קרן בן שמן: עם ישראל, על פי שהש"ר ח, יב "כרם היה לשלמה אלו ישראל שנאמר כי כרם ה' צבאות בית ישראל (יש' ה, ז)". בראש אריאל: בציון. / 448. כרמי: את ישראל, או את ארץ ישראל. רצוף באהבתך: אהב אותה, הלשון על פי שהש"ר ג, י. עבשו פרודות: נרקבו זרעים, על פי יואל א, יז, והוא מטפורה למצב העם בהווה. / 451. היושבת שוממה: כנסת ישראל, הכינוי על פי איכה א, יג. קח אדרתו ויגלו: אליהו הנביא, על פי מל"ב ב, ח. / 452. ברח דודי: מן הגולה. אל: מלה זו מיותרת, היא משבשת את האקוסטיכון. וראה גם בח"נ. תיגש הלום: תביאנו לציון.